

POSTANOWIENIE Z DNIA 14 LUTEGO 2007 R.

II KK 381/06

W układzie procesowym, w którym sąd uprawniony do wydania wyroku łącznego rozważał możliwość orzeczenia kary łącznej za przestępstwa popełnione w warunkach temporalnych, określonych w art. 85 k.k. (a więc pozwalających na wymierzenie kary łącznej) i połączył - węzłem kary łącznej - kary wymierzone za niektóre z tych przestępstw, zaś odmówił połączenia kar wymierzonych za inne przestępstwa pozostające w zbiegu realnym, co znalazło wyraz w częściowym umorzeniu postępowania na podstawie art. 572 k.p.k., nie dochodzi do naruszenia zasady *ne bis in idem* także w sytuacji, gdy wymierzona kara łączna obejmuje skazania jedynie za te przestępstwa, które zostały już objęte wyrokiem łącznym uprzednio wydanym. W takiej sytuacji procesowej przedmiotem rozważań, a następnie przedmiotem rozstrzygnięcia sądu nie była ta sama kwestia, która została już uprzednio prawomocnie rozstrzygnięta.

Przewodniczący: sędzia SN S. Zabłocki (sprawozdawca).

Sędziowie SN: R. Sądej, A. Tomczyk.

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Pogorzelski.

Sąd Najwyższy w sprawie Dariusza R., w przedmiocie wyroku łącznego, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 14 lutego 2007 r., kasacji, wniesionej na podstawie art. 521 k.p.k., przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść skazanego, od wyroku łącznego Sądu Rejonowego w G. z dnia 30 maja 2006 r.,

p o s t a n o w i ł oddalić kasację (...).

UZASADNIENIE

Wyrokiem łącznym z dnia 30 maja 2006 r., Sąd Rejonowy w G. połączył kary pozbawienia wolności wymierzone Dariuszowi R. następującymi wyrokami:

1. Sądu Rejonowego w G. z dnia 17 października 2002 r., którym za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. Dariusz R. skazany został na karę 4 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 2 lata, a której to kary wykonanie zarządzono postanowieniem Sądu Rejonowego w G. z dnia 20 kwietnia 2004 r.

2. Sądu Rejonowego w M. z dnia 27 października 2003 r., którym za przestępstwo z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 282 k.k. i art. 191 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Dariusz R. skazany został na karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Łącząc powyższe kary, Sąd Rejonowy w G. orzekł wobec Dariusza R. karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności, zaliczając na jej poczet okres rzeczywistego pozbawienia wolności oraz ustalając datę początkową biegu kary łącznej pozbawienia wolności. W tym samym wyroku, w jego kolejnym punkcie, Sąd Rejonowy w G. rozstrzygnął o umorzeniu postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego – „obejmującego sprawę opisaną w punkcie III SR w G.”, podając jako podstawę prawną tej decyzji procesowej art. 572 k.p.k.

Należy w tym miejscu wskazać, że owa „sprawa opisana w pkt III” zakończona została wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 20 maja 2005 r., którym za dwa przestępstwa z art. 279 § 1 k.k. Dariusz R. skazany został na kary po roku pozbawienia wolności oraz karę łączną 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby wynoszący 5 lat, przy czym oba powyższe występki popełnione zostały przezeń zanim zapadł pierwszy, nieprawomocny wyrok skazujący za prze-

stępstwa objęte wyrokami : Sądu Rejonowego w G. z dnia 17 października 2002 r., oraz Sądu Rejonowego w M. z dnia 27 października 2003 r., a więc w warunkach temporalnych, które – zgodnie z treścią art. 85 k.k. – nie stały na przeszkodzie objęcia także i skazań za nie węzłem kary łącznej.

Powyższy wyrok łączny nie został zaskarżony apelacją przez żadną ze stron i uprawomocnił się w dniu 13 czerwca 2006 r.

Kasację od wyroku łącznego Sądu Rejonowego w G. wniósł przed upływem 6 miesięcy od daty jego uprawomocnienia się (warunki art. 524 § 3 k.p.k. zachowane) – na podstawie art. 521 k.p.k. – Prokurator Generalny, zaskarżając to orzeczenie na niekorzyść oskarżonego i zarzucając rozstrzygnięciu „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, a mianowicie art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k., polegające na wydaniu wyroku łącznego obejmującego skazania na mocy wyroków jednostkowych, które zostały już objęte prawomocnym wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w M. z dnia 11 kwietnia 2006 r. – co stanowi bezwzględną przyczynę uchylenia orzeczenia, przewidzianą w art. 439 § 1 pkt. 8 k.p.k.”. Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku i umorzenie postępowania w przedmiocie jego wydania”. W uzasadnieniu skargi kasacyjnej, Prokurator Generalny wyraził pogląd, że negatywna przesłanka procesowa w postaci *rei iudicatae* może wystąpić w procesie karnym nie tylko przy orzekaniu w przedmiocie odpowiedzialności za popełniony czyn, ale także w odniesieniu do wydania wyroku łącznego.

Na rozprawie kasacyjnej reprezentujący Prokuratora Generalnego prokurator Prokuratury Krajowej poparł zarzut skargi kasacyjnej, modyfikując jednak jej wniosek w ten sposób, że postulował, aby Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok łączny w jego punkcie pierwszym i w tym zakresie umorzył postępowanie.

Rozpoznając niniejszą kasację, w granicach określonych treścią przepisu art. 536 k.p.k., Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna wniesiona na niekorzyść oskarżonego nie jest zasadna, albowiem nie można podzielić zarzutu, który został w niej sformułowany. W specyficznym układzie procesowym, jaki powstał w wyniku wzajemnego przekazywania sobie akt przez sądy orzekające, nie jest słuszne twierdzenie, że w sprawie tej doszło do naruszenia zakazu *ne bis in idem*, a w konsekwencji, iż zaskarżony wyrok dotknięty jest uchybieniem zaliczanym do bezwzględnych przyczyn odwoławczych.

Zanim jednak Sąd Najwyższy ustosunkuje się do tego problemu centralnego, kilka zdań poświęcić należy wnioskom końcowym formułowanym przez urząd oskarżyciela publicznego, tak w skardze kasacyjnej, jak i na sali rozpraw sądu kasacyjnego. Gdyby nawet założyć zasadność zarzutu zgłoszonego w skardze, poważne wątpliwości budziły wnioski co do proponowanych orzeczeń następczych, jakie miałyby zapaść po ewentualnym uchyleniu zaskarżonego wyroku łącznego, czy to w całości czy w części, na którą wskazał prokurator Prokuratury Krajowej (te ostatnie postulaty charakteryzował zresztą oczywisty brak konsekwencji: wnioskowano o uchylenie rozstrzygnięcia zawartego w pkt 1 wyroku i o umorzenie postępowania w tak sprecyzowanym zakresie, tracąc z pola widzenia to, że rozstrzygnięcie zawarte w szczególności w pkt 2 ale także i w pkt 4 oraz 5, pozostają w ścisłym związku z rozstrzygnięciem z pkt 1). W obu wariantach mowa była bowiem – raz w sposób otwarty, a raz w sposób dorozumiany – o umorzeniu postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Przy formułowaniu takiego wniosku nie uwzględniono, jak się wydaje, implikacji związanych z treścią art. 575 § 1 k.p.k., zdanie po przecinku. Nie idzie tu przy tym o to, jakie znaczenie należy przydać postanowieniu, które wydał Sąd Rejonowy w M. w dniu 6 lipca 2006 r., po powzięciu wiadomości o wydaniu przez Sąd Rejonowy w G. wyroku łącznego zaskarżonego kasacją

Prokuratora Generalnego. Zawarte w tym postanowieniu stwierdzenie, że „wyrok łączny wydany w dniu 11 kwietnia 2006 r., stracił moc z uwagi na wydanie późniejszego wyroku łącznego w dniu 30 maja 2006 r. przez Sąd Rejonowy w G.”, odczytywać bowiem należy jedynie w charakterze swojego „superfluum orzeczniczego”, odwołującego się w deklaratoryjnej formie do okoliczności, która następuje z mocy samego prawa. Zgodnie bowiem z art. 575 § 1 k.p.k., z chwilą wydania nowego wyroku łącznego, poprzedni wyrok łączny traci moc. Dostrzegając takie uwarunkowanie, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 czerwca 2004 r., II KK 394/03 (LEX nr 126659) stwierdził, że: „Wyrok łączny, który utracił moc w następstwie wydania nowego, prawomocnego wyroku łącznego, wypada na stałe z obrotu prawnego i nie odzyskuje już mocy nawet w razie uchylecia w postępowaniu karnym tego nowego wyroku łącznego i umorzenia postępowania w przedmiocie jego wydania”. W konsekwencji takiego zapatrywania należałoby przyjąć, tak jak uczynił to Sąd Najwyższy w cytowanym wyżej orzeczeniu, że po uchyleniu zaskarżonego wyroku prawidłowym orzeczeniem następczym byłoby nie umorzenie postępowania „w tym przedmiocie”, ale przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, w celu wydania na nowo wyroku łącznego obejmującego kary jednostkowe, których spojenie węzłem kary łącznej ustało, albowiem w odniesieniu do pierwszego z orzeczeń skutek taki nastąpił z mocy prawa po wydaniu „kolejnego” wyroku łącznego, zaś w odniesieniu do drugiego z orzeczeń skutek taki spowodowany byłby jego uchyleniem przez Sąd Najwyższy.

Zagadnienie takiego, czy innego rodzaju orzeczenia następczego mogłoby mieć jednak znaczenie tylko w wypadku podzielenia tezy zawartej w skardze kasacyjnej, że w układzie wyżej opisanym doszło do naruszenia zasady *ne bis in idem*.

Rozważając tę kwestię zwrócić należy uwagę na to, że układ procesowy, z jakim miał Sąd Najwyższy do czynienia w niniejszej sprawie, różni

się w sposób zasadniczy od tego, który występował w sprawach zakończonych wyrokami Sądu Najwyższego: z dnia 3 października 2005 r., V KK 151/05, LEX nr 157208 oraz z dnia 18 lutego 2005 r., V KK 458/04, OSPriPr 2005, nr 9, poz. 7 oraz LEX nr 159367, do których to orzeczeń odwołuje się Prokurator Generalny w treści uzasadnienia skargi kasacyjnej. Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie także podziela pogląd, zawarty nie tylko w orzeczeniach cytowanych przez autora skargi kasacyjnej, ale także i w innych judykatach, że problem rzeczy osądzonej może wystąpić w procesie karnym nie tylko przy orzekaniu w przedmiocie odpowiedzialności za popełniony czyn, ale także w odniesieniu m.in. do wydania wyroku łącznego. Należy jednakże rozważyć, w jaki sposób w tej szczególnej kategorii spraw oceniać należy zachowanie tożsamości podmiotowo-przedmiotowej, pozwalającej stwierdzić, że *in concreto* zachodził wyrażony w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. bezwzględny zakaz prowadzenia postępowań karnych, dotyczących tego samego przedmiotu procesu, w stosunku do tej samej osoby. Autor kasacji nie uwzględnił tego, że już w orzeczeniu powołanym przezeń w skardze, to jest w dalszej części wyroku z dnia 3 października 2005 r., V KK 151/05, stwierdzono: „Warunkiem zachowania wymaganej w takim wypadku tożsamości podmiotowo-przedmiotowej, poza tą samą osobą skazanego, jest to, aby równolegle prowadzone postępowania odnosiły się do tych samych wyroków jednostkowych, a więc orzeczeń obejmujących te same czyny *tej samej osoby*”. Także w wyroku z dnia 17 listopada 2004 r., V KK 326/04, LEX nr 141340, w tezie drugiej, Sąd Najwyższy podkreślił, że: „Odpowiednie stosowanie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego decyduje o powstaniu ujemnej przesłanki procesowej o charakterze bezwzględnym w każdym przypadku, gdy po wydaniu prawomocnego wyroku łącznego lub postanowienia o umorzeniu postępowania w tej kwestii na podstawie art. 572 k.p.k., dojdzie do rozpoznania wniosku domagającego się wydania wy-

roku łącznego w odniesieniu do tej samej osoby i tych samych wyroków skazujących różnych sądów”. Nie ma zatem wątpliwości, że zarzut skargi kasacyjnej byłby zasadny, gdyby zarówno Sąd Rejonowy w G., jak i Sąd Rejonowy w M. rozważały w wyrokach wskazanych w części historycznej niniejszego uzasadnienia możliwość orzeczenia kary łącznej, biorąc pod uwagę dokładnie te same orzeczenia skazujące Dariusza R. Autor skargi kasacyjnej nie uwzględnił w zaprezentowanym rozumowaniu tego, że Sąd Rejonowy w M. w wyroku z dnia 11 kwietnia 2006 r. rozważał jedynie możliwość połączenia kar orzeczonych za czyny objęte wyrokami : Sądu Rejonowego w G. z dnia 17 października 2002 r. oraz Sądu Rejonowego w M. z dnia 27 października 2003 r., natomiast Sąd Rejonowy w G. w wyroku z dnia 30 maja 2006 r. rozważał możliwość połączenia kar orzeczonych dwoma powyższymi wyrokami, ale nadto także i kar wymierzonych za czyny objęte wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 20 maja 2005 r. Pomimo tego, że w sprawie nie zostało sporządzone uzasadnienie, o takim właśnie zakresie przedmiotowego rozpoznania sprawy świadczy szereg okoliczności. Po pierwsze to, że gdyby owym zakresem rozważań co do zasadności połączenia kar nie został objęty także i ów „dodatkowy element”, to jest wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 20 maja 2005 r., wówczas sąd, który wydawał wyrok łączny powinien stwierdzić swoją niewłaściwość (zob. art. 569 § 1 k.p.k.). Po drugie, to że nie tylko dwa wyroki, objęte wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w M., ale także i trzeci wyrok – to jest wyrok Sądu Rejonowego w G. z dnia 20 maja 2005 r. – zostały wymienione w części wstępnej wyroku łącznego, zaskarżonego kasacją Prokuratora Generalnego. Po trzecie wreszcie, charakterystyczny punkt trzeciej części rozstrzygającej wyroku łącznego Sądu Rejonowego w G. z dnia 30 maja 2006 r.

Rozważyć w tym miejscu wypada, jakie znaczenie należy nadać tej właśnie części wyroku łącznego zaskarżonego kasacją. Otóż, jak to już

podkreślono, wszystkie skazania wymienione w części wstępnej tego wyroku nastąpiły w takich datach, które w zestawieniu z datami popełnienia czynów stwarzały warunki do połączenia ich węzłem kary łącznej. Jeśli Sąd Rejonowy w G. podzieliłby pogląd prawny, że możliwe jest zespolenie węzłem kary łącznej kar jednorodzących orzeczonych z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania oraz orzeczenie kary o charakterze bezwzględny (które to zapatrywanie reprezentuje w piśmiennictwie np. P.Kardas w: A.Zoll red.: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Kraków 2004, s. 1180-1183, tamże dalsza literatura) i wymierzył za czyny objęte wszystkimi trzema wyrokami karę łączną w takim samym rozmiarze, jaką orzekł w wyroku zaskarżonym kasacją (co teoretycznie – z uwagi na rozmiar kar orzeczonych za poszczególne czyny objęte łączonymi wyrokami – było możliwe), nikt zapewne nawet nie rozważałby sformułowania tezy, iż doszło do naruszenia zasady *ne bis in idem*, pomimo tego, że byłaby to także kara niższa od orzeczonej w wyroku łącznym wydanym przez Sąd Rejonowy w M., obejmującym jedynie dwa z tych wyroków. Taka sama sytuacja zaistniałaby, gdyby sąd łącząc kary z wszystkich tych trzech skazań orzekł karę łączną z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (wyrokowi takiemu można byłoby zarzucić jedynie, z uwagi na treść art. 69 § 1 k.k. i rozmiar kary orzeczonej w wyroku Sądu w M., naruszenie prawa materialnego, ale nie bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.). Sąd Rejonowy w G. podzielił zaś dominujące w orzecznictwie Sądu Najwyższego zapatrywanie materialnoprawne, że unormowanie zawarte w art. 89 § 1 k.k. nie daje podstaw do orzeczenia wyrokiem łącznym kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania w sytuacji, gdy łączeniu podlegają kary bezwzględnego pozbawienia wolności oraz kary z warunkowym zawieszeniem ich wykonania i że, w konsekwencji, orzeczenie kary łącznej za zbiegające się przestępstwa za które wymierzono kary pozbawienia wolności bez wa-

runkowego zawieszenia ich wykonania oraz kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, możliwe jest w wypadku spełnienia przesłanek określonych w art. 69 k.k. Tak więc, rozstrzygnięcie zawarte w punkcie trzecim wyroku łącznego zaskarżonego skargą kasacyjną Prokuratora Generalnego poprzedzone zostało analizą możliwości połączenia węzłem kary łącznej kar orzeczonych nie tylko wyrokami objętymi wyrokiem łącznym Sądu Rejonowego w M. z dnia 11 kwietnia 2006 r., ale nadto także i kary orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 20 maja 2005 r. i stanowiło procesowy wyraz wskazanego wyżej poglądu materialnoprawnego oraz ocen sądu, że brak jest podstaw do warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej.

Podsumowując dotychczasowe rozważania podkreślić należy po pierwsze to, że nie można uzależniać wystąpienia stanu rzeczy osądzonej od tego, jaki pogląd materialnoprawny na gruncie art. 89 k.k. zaprezentuje sąd rozważający połączenie węzłem kary łącznej skazań za czyny popełnione w warunkach temporalnych odpowiadających wymogom art. 85 k.k. Po drugie zaś to, że uwzględniając opisane wyżej uwarunkowania nie można przyjąć, iż prowadzone przed Sądem Rejonowym w M. oraz w Sądzie Rejonowym w G. postępowania odnosiły się „do tych samych wyroków jednostkowych”.

Warto w tym kontekście przytoczyć prawidłowe zapatrywanie Sądu Apelacyjnego w Lublinie, wyrażone w postanowieniu z dnia 28 grudnia 2005 r., II AKz 308/05, LEX nr 166034, zgodnie z którym: „Powaga rzeczy osądzonej (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.) w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego stanowi przeszkodę do wydania wyroku łącznego tylko wówczas, gdy przedmiotem takiego wcześniejszego postępowania były wszystkie tożsame wyroki, co do których zapadło prawomocne orzeczenie rozstrzygające kwestie orzeczenia kary (kar) łącznej. Jeżeli wyroki te, w różnym układzie, były przedmiotem dwóch, lub więcej, postępowań o wy-

danie wyroku łącznego, ale w żadnym z tych postępowań zakresem orzekania nie były objęte wszystkie wydane wobec skazanego wyroki, to oczywiste jest, że nie można mówić o istnieniu przeszkody ujętej w treści art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.”.

Od nieco innej strony rzecz ujmując, sformułować zatem należy następujący pogląd prawny: w układzie procesowym, w którym sąd uprawniony do wydania wyroku łącznego rozważał możliwość orzeczenia kary łącznej za przestępstwa popełnione w warunkach temporalnych określonych w art. 85 k.k. (a więc pozwalających na wymierzenie kary łącznej) i połączył węzłem kary łącznej kary wymierzone za niektóre z tych przestępstw, zaś odmówił połączenia węzłem kary łącznej kar wymierzonych za inne z przestępstw pozostających w zbiegu realnym, co znalazło wyraz w zakresowym umorzeniu postępowania na podstawie art. 572 k.p.k., nie dochodzi do naruszenia zasady *ne bis in idem* także i w tej sytuacji, gdy wymierzona kara łączna obejmuje skazania jedynie za te przestępstwa, które zostały już objęte wyrokiem łącznym uprzednio wydanym. W opisanej konfiguracji procesowej nie można bowiem stwierdzić, że przedmiotem rozważań, a następnie przedmiotem rozstrzygnięcia sądu była ta sama kwestia, która została już uprzednio prawomocnie rozstrzygnięta.

Z podanych przyczyn kasację Prokuratora Generalnego, wniesioną na niekorzyść Dariusza R., należało oddalić, zaś wydatkami poniesionymi przez sąd, a związanymi z jej rozpoznaniem, należało obciążyć – z uwagi na treść art. 638 k.p.k. – Skarb Państwa.